

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Beständkandet *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44)

Inledning

Svensk Scenkonst har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får härmed anförä följande.

Svensk Scenkonst är bransch- och arbetsgivarorganisation för musik, dans, teater, opera och samtida cirkus. Organisationen representerar cirka 115 verksamheter och har samtliga scenkonstinstitutioner på nationell, regional och kommunal nivå samt flertalet privata scenkonstföretag i landet som medlemmar.

Allmänna synpunkter på betänkandet

Det är mycket välkommet att staten tar ett samlat grepp för att främja utvecklingen av företag som är verksamma i kulturella och kreativa branscher. Dessa verksamheter är viktiga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv men de bidrar också till attraktiva livsmiljöer, hållbar samhällsutveckling, innovation och människors välbefinnande. Utredningens ansats är i allt väsentligt positiv och betänkandet innehåller en rad intressanta uppslag som kan tas vidare i arbetet.

Svensk Scenkonst hade gärna sett en större tydlighet i vilka övergripande vägval som måste göras för att strategins långsiktiga mål ska uppnås. Förslagets karaktär av arbetsmetod eller beslutsprocess är påfallande, vilket troligen kan förklaras av den relativt korta tid som utredaren har haft till sitt förfogande. Uppdraget, som det formulerats i regeringens direktiv, är ytterst komplext och utredningstiden borde ha varit betydligt längre för att kunna rymma fler perspektiv och en mer omfattande dialog med berörda samhällssektorer.

Konsten och kulturen i sig, liksom förutsättningarna för konstnärligt utövande, tenderar att komma i skymundan när kulturella och kreativa branscher eller näringar diskuteras. En konsekvens av det blir att förståelsen för betydelsen av det fria konstnärliga skapandet och kulturlivets självständiga roll riskerar att försvagas, liksom förmågan att tala om och tänka på konsten och kulturen utifrån dess egna begrepp. Svensk Scenkonst menar därför att konstens och kulturens fundamentala betydelse för att det överhuvudtaget finns kulturella och kreativa branscher eller näringar borde ha synliggjorts i betänkandet.

Åtgärder för bättre samverkan mellan departement och myndigheter

Svensk Scenkonst delar utredarens uppfattning att en strategi för kulturella och kreativa branscher berör flera politikområden och att framgångsrika insatser för att på allvar främja dessa näringar förutsätter en nära samverkan mellan flera departement och myndigheter inom olika samhällssektorer. Därtill kommer att regioner och kommuner har viktiga roller att fylla i detta arbete. Utmaningarna med att ta hand om denna komplexitet inom ramen för den svenska förvaltningsmodellen beskrivs på ett bra sätt i betänkandet och de angreppssätt som föreslås för att åstadkomma en närmare samverkan kan Svensk Scenkonst i allt väsentligt ställa sig bakom.

Konstnärerna och kulturlivet som möjliggörare för företagande

Strategin som föreslås av utredaren är i avsaknad av vägval eller åtgärder för att utveckla och vidmakthålla det konstnärliga skapande som utgör hela grunden för företag som är verksamma inom kulturella och kreativa branscher. Offentlig finansiering av ett starkt kulturliv, närvaron av estetiska ämnen i skolan och de konstnärliga utbildningarna bidrar på ett avgörande sätt till dessa företag

och deras möjlighet att verka i ett samhälle med kreativt och kulturellt intresserade medborgare. Svensk Scenkonst anser att det är en allvarlig brist i utredningens betänkande att detta perspektiv helt har kommit i skymundan vid formuleringen av själva strategin.

Det så kallade "Svenska musikundret" är ett exempel på en framgångsrik exportnäring som har kunnat utvecklas i ett samhälle med tillgång till kulturskolor och en kulturell infrastruktur med musikinstitutioner och ideella arrangörer i hela landet. När tillgången till kvalificerad musikutbildning inom kulturskolan blir ojämlik, skolans estetiska ämnen tonas ned och utbildningskedjan inom musikområdet inte längre hänger ihop, hotas det framgångsrika svenska musikundret. Motsvarande problematik finns för ett antal konstnärliga områden inom den bransch som Svensk Scenkonst företräder.

De kulturella och kreativa branschernas förutsättningar hänger nära ihop med att det finns en robust kulturell infrastruktur i hela landet. Kulturinstitutioner, privata kulturaktörer, ideella arrangörer och det fria kulturlivet ingår i ett system där alla delar behövs för att helheten ska fungera. Ur kulturlivet kommer utövare och konstnärliga uttryck som många marknadsorienterade aktörer är beroende av.

Kulturlivets finansiering, kompetensförsörjning och behov av ändamålsenliga lokaler är några grundförutsättningar som borde diskuteras i detta sammanhang.

Upphovsrättsliga frågor

Svensk Scenkonst delar utredningens uppfattning att upphovsrättsliga frågor är centrala för många av de aktörer som möjliggör företagande inom kulturella och kreativa branscher. Inte minst är upphovsrätten i många fall en grundläggande förutsättning för att konstnärliga upphovspersoner ska kunna leva på sitt konstnärliga skapande.

Upphovsrättens och närstående rättigheters praktiska funktionalitet samt hur strukturen, maktbalansen och beräkningarna för ersättningar kring detta hanteras inom kulturlivet och de kreativa branscherna är komplext och skiljer sig till

stora delar åt mellan konstområden och olika delar av denna företagssektor. Det är också viktigt att inte endast ha upphovspersonernas eller de utövande konstnärernas perspektiv i dessa frågor, då berörda näringar och företag som har behov av att nyttja rättigheter måste kunna göra det till rimliga villkor för att fungera. På dessa punkter hade betänkandet vunnit på en mer nyanserad beskrivning.

Synpunkter på betänkandets innehåll i detalj

Strategins utgångspunkter (sid 27)

Svensk Scenkonst instämmer i uppfattningen att konst och kultur är en förutsättning för företag i kulturella och kreativa branscher. Det är därför förvånande att utredningen kommer till slutsatsen att det *inte* ska vara en utgångspunkt för strategin att bygga detta.

Svensk Scenkonst anser tvärtom att en strategi för att främja företagande i kulturella och kreativa branscher borde ha som utgångspunkt att stärka landets kulturella infrastruktur.

Sex strategiska utgångspunkter (sid 28)

Svensk Scenkonst anser att en strategi för främja företag, som bygger sin verksamhet på kulturella värden och/eller konstnärliga uttryck, borde innefatta åtgärder för att säkerställa att det finns en konstnärlig infrastruktur i hela landet. Detta skulle kunna komma till uttryck i strategin genom att ytterligare ett prioriterat område tillförs, nämligen att "stärka kulturlivet, de konstnärliga utbildningarna och de estetiska ämnena i skolan".

Modell för planering av insatser (sid 30)

Modellen fångar in verksamheterna på ett sätt som är ändamålsenligt i sammanhanget. Den tydliggör att branscherna är vidare än företagen och även omfattar exempelvis offentligt finansierade kulturverksamheter, civilsamhällsaktörer och utbildningsanordnare.

Verksamheter som ingår i kulturella och kreativa branscher (sid 42)

Svensk Scenkonst instämmer i utredningens problembild runt SNI-koderna. Systemet borde justeras men det bör ske i nära samråd med berörda branschorganisationer.

Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad (sid 60)

Svensk Scenkonst anser att avsnittet är alltför ensidigt skrivit ur upphovspersonernas perspektiv. För att marknaden ska fungera måste det finnas en balans mellan upphovsrättsinnehavarna och beställarsidan. Texten tar inte heller hänsyn till att förutsättningarna varierar mellan olika branscher.

Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (sid 68)

Svensk Scenkonst instämmer huvudsakligen i utredningens beskrivning av sambandet mellan platsen och verksamheten.

Staten borde verka för att det allmänna, kulturlivet och fastighetsägarna tar ett gemensamt ansvar för att kulturföretagen (och andra kulturverksamheter) har tillgång till ändamålsenliga lokaler i lämpliga områden. Det skulle exempelvis kunna ske genom ett utvecklat ramverk för så kallade Business Improvement Districts (BID).

4.1.9 Skydda upphovspersoners villkor och företags investeringar

Framställningen är i flera stycken schabloniserad och skulle kunna beskriva situationen för upphovspersonerna och de som ska förvärva rättigheterna på ett mer balanserat sätt. Det finns också avgörande skillnader mellan olika delar av de kreativa och kulturella branscherna som inte kommer fram i betänkandet.

För scenkonstens del rör det sig ofta om så kallade stora rättigheter där ersättning inte distribueras genom avtalslicenser via collecting societies (STIM med flera organisationer). Inom exempelvis musikteater görs dessutom ofta en beställning av ett nytt verk från en upphovsperson – direkt eller via ett förlag eller annan företrädare. Beställningen läggs ofta utifrån tidigare arbete direkt till en upphovsperson snarare än att flera upphovspersoner lägger ner ett stort och obetalt arbete på att ta fram en "pitch". Maktbalansen i dessa relationer torde vara betydligt jämnare än i de exempel som tas upp i texten.

Det bör också tydliggöras att anställda upphovspersoners och utövande konstnärers rättigheter inom scenkonst (omfattar även anställda frilansare) regleras inom ramen för centrala kollektivavtal som är framförhandlade av jämnstarka parter. Vidare finns det inom den offentligt finansierade scenkonsten utövande konstnärer som har tillsvidareanställningar, vilkas situation inte är lika "utsatt" som frilansande konstnärer.

Det är alltså viktigt att man i det fortsatta arbetet nyanserar de olika branscherna och dess olika upphovspersoners och utövande konstnärers olika förutsättningar (maktbalans, ersättningar, utsatthet) så att de lösningar som tas fram träffar rätt.

SVENSK SCENKONST

Birgitta Svendén

Ordförande

Mikael Brännvall

VD